TDП-300

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

____
(OTM rektori)

«28» 08 2025 yil

CHIZMATASVIR VA RANGTASVIR

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – San’at va gumanitar fanlar

Ta’lim sohasi: 210 000 – San’at

Ta’lim yo‘nalishi: 60210400 – Dizayn *(kostyum)*

60210400 – Dizayn *(milliy kostyum dizayni)*

Toshkent 2025

Fan/modul kodi	Semestr	ECTS-kreditlar
CHRT112316	1-3	16 (6,6,4)
Fan/modul turi	**Ta'lim tili**	**Haftadagi dars soatlari**
majburiy	O'zbek/rus	4,4,4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Chizmatasvir va rangtas-vir	192	288	480

2.

I.Fanning mazmuni:

Fanni o'qitishdan maqsad – Kuzatuvchanlik, obrazli tafakkur, badiiy hotira, ijodiy tasavvur va izchillik ko'nikmalarini rivojlantirish. Ish eskizdan to yakunlanguniga qadar olib boriladi. Shu tarzda o'qitish maqsadi realistik shakl asosidagi bilim va qoidalarni o'rganish, tushunish va muammolarni ijodiy hal qilishdan iborat.

Fanni vazifasi- Tus va rangga oid savodxonlikka ega bo'lish, inson tasviridagi asoslar bilan tanishish. Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini, tasavvuri, obrazli tafakkurni rivojlantirish. Tus, rang va shakllardan foydalangan holda nostandart yondashuvlar va yechimlar orqali ijodiy g'oyalarni amalga oshirish, tasvirlash mahoratini o'zlashtirish.

II. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Geometrik shakllar chizmatasviri. Perspektiv qisqarish qoidasiga rioya qilgan holda konstruktiv qurish. Mavzuga oid qoralamalar ishlash. T o'g'ri joylashtirish. Perspektiv qoidalarga rioya qilib tasvirlash. . Jismlarni bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash.

2. Hajm berish jarayoniga o'tish. Tus munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Ishni umumiy holatga keltirish. Ishni yakunlash.

3. Fonida sidirg'a mato bilan, bir biriga yaqin tusli 3-4 maishiy buyumlardan tuzilgan natyurmort rangtasviri. Natyurmortni planshetga to'g'ri joylashtirish. Buyumlarni bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash. Perspektiv qoidalarga rioya qilib tasvirlash.

4. Hajm berish jarayoniga o'tish. Rang munosabatlari. Soya yorug' munosabatlari ustida ishlash. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash.

5. **Manekenda matolarni taxlamlarini tasvirlash. (Drapirovka mato taxlamlari va fakturasini) chizmatasvirini ishlash.** Mato tasvirini planshetga to'g'ri joylashtirish. Mato taxlamlarini bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash. Perspektiv qoidalarga rioya qilib tasvirlash.

6. Hajm berish jarayoniga o'tish. Tus munosabatlari. Soya yorug' munosabatlari ustida ishlash. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash.
7. **Murakkab shaklli buyumlardan tuzilgan maishiy kreativ natyurmort. Qog'ozga to'g'ri joylashtirish va qurish.** Qog'ozga to'g'ri joylashtirish va qurish. Buyumlarni bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash. Perspektiv qoidalarga rioya qilib tasvirlash.
8. Hajm berish jarayoniga o'tish. Natyurmortdagi jismlarning tonal yechimini rangda ifodalash. Soya yorug' munosabatlari ustida ishlash. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash.
9. **Odam bosh qismlarining plastik anatomiyasini o'rganish (Gipsdan yasalgan David bosh qismlari; ko'z, quloq, burun, lab).** To'g'ri joylashtirish va qurish. Gipsli ko'zni anatomik jihatlariga e'tibor berib tasvirlash. Gipsli quloq chizmatasviri. To'g'ri joylashtirish va qurish.
10. Gipsli quloqni anatomik jihatlariga e'tibor berib tasvirlash. Gipsli burun chizmatasviri.To'g'ri joylashtirish va qurish. Gipsli burunni anatomik jihatlariga e'tibor berib tasvirlash.
11. Gipsli lab chizmatasviri. To'g'ri joylashtirish va qurish. Gipsli labni anatomik jihatlariga e'tibor berib tasvirlash. Gipsdan yasalgan David bosh qismlari; ko'z, quloq, burun, lab tasvirini tugallash.
12. **Odam bosh tuzilishi asoslari. Odam bosh suyagi chizmatasvirini uch tomondan bajarish. Odam bosh suyagini qurish asoslari. Mavzuga oid qoralamalar ishlash.** Odam bosh suyak qismlari nisbatini olish. Odam bosh suyagini konstruktiv yechimi ustida ishlash.
13. Soya- yorug'larni shtrixda ishlash. Hajmga ishlov berish jarayoni. Soya yorug' munosabatlari. Tus munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash.
14. **Kompozitsiyada gips bosh hajmini konstuktiv qurish va boshqa buyumlar bilan uyg'unlashtirish. (Grizayl uslubi).** Mavzuga oid qoralamalar ishlash. Qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Bosh qismlarinini bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash.
15. Gips bosh hajmini natyurmortdagi boshqa buyumlar bilan uyg'unlashtirish. Perspektiv va anatomik qoidalarga rioya qilib tasvirlash.Rangda hajm berish jarayoniga o'tish.
16. Soya-yorug' joylarini yengil rangda belgilash. Soya yorug' va rang munosabatlari. Detallar ustida ishlash.
17. Naturani orqa fon bilan uyg'unlashtirish. Ishni umumlashtirtish. Ishni yakunlash.
18. **Odam gavda qismlarini o'rganish. (tors, qo'l, oyoq.)** Mavzuga oid qoralamalar ishlash. Gipsli torsni anatomik jihatlariga e'tibor berib to'g'ri qurish.
19. Gipsli torsni qismlari nisbatini aniqlash. Torsni konstruktiv yechimi ustida ishlash. Soya yorug'larni shtrixda ishlash.

	20. Hajm berish jarayoni. Soya yorug‘ munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash. **21. Odam gavda qismlarini o‘rganish. (tors, qo‘l, oyoq.) Mavzuga oid qoralamalar ishlash. Gipsli qo‘lni anatomik jihatlariga e’tibor berib to‘g‘ri qurish.** Qo‘lni qismlari nisbatini aniqlash va konstruktiv yechimi ustida ishlash. 22. Soya yorug‘larni shtrixda ishlash. Hajm berish jarayoni. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash. **23. Odam gavda qismlarini o‘rganish. (tors, qo‘l, oyoq.) Mavzuga oid qoralamalar ishlash. Gipsli oyoqni anatomik jihatlariga e’tibor berib to‘g‘ri qurish.** Oyoqni qismlari nisbatini aniqlash va konstruktiv yechimi ustida ishlash. 24. Soya yorug‘larni shtrixda ishlash. Hajm berish jarayoni. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash. **25. Zamondosh rassomlarning odam qomati ishtirokidagi asarlaridan nusxa ko‘chirish. Asar uchun format tanlash.**Taniqli rassomlar ijodidan reproduksiyalarni planshetga to‘g‘ri kattalashtirib ko‘chirish. Ko‘chirish jarayonida mayda detallariga ahamiyat berib ko‘chirish. 26. Haqqoniylikka erishish. Anatomik jihatlarga e’tibor bergan holda tasvirlash. Soya -yorug‘ joylarini aniqlash va rangda yengil yorug‘ soya berish. 27. Ranglash jarayonida rassom texnikasidan foydalangan holda rang berish. Ranglash jarayonida ham haqqoniylikka erishish. Hajmga ishlov berish. Ishni umumiy holatga keltirish. Ishni tamomlash. **28. Odam yarim qomatini qo‘li bilan tasvirlash. (Grafik ashyolar: sangina, ko‘mir, sepiya yordamida.)** Mavzuga oid qoralamalar ishlash. Odam yarim qomat qismlari nisbatini olish. Odam yarim qomatini konstruktiv yechimi ustida ishlash. 29. Soya yorug‘larni shtrixda ishlash. Hajmga ishlov berish jarayoni. Soya yorug‘ munosabatlari. 30. Tus munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Ishni umumlashtirish. Ishni yakunlash. **31. Odam qomatining plastik anatomiyasi proporsiyasini o‘rganish.** Harakat holatini aniqlash va xarakterli xususiyatlarini topish. Qog‘ozga to‘g‘ri joylashtirish. Gavda qismlarinini bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash. 32. Gavda hajmini anatomik jihatlariga e’tibor bergan holda tasvirlash. Perspektiv qoidalarga rioya qilib tasvirlash. Hajm berish jarayoniga o‘tish. 33. Soya-yorug‘ joylarini qalamda yengil belgilash. Soya yorug‘ va tus munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Naturani orqa fon bilan uyg‘unlashtirish. Ishni umumlashtirtish. Ishni yakunlash. 34. **Milliy libosda odam qomati rangatasviri.** Qomatni libos taxlamlariga ta’sirini o‘rganish va rangda chiqarib berish. Mavzuga oid qoralamalar ishlash.

	Qog'ozga to'g'ri joylashtirish va qurish. Qomat qismlarinini bir-biriga nisbatini olib, konstruktiv yechimi ustida ishlash. 35. Anatomik qoidalarga rioya qilib tasvirlash. Perspektiva qoidalariga rioya qilib qurish. Rangda hajm berish jarayoniga o'tish. 36. Soya-yorug' joylarini yengil rangda belgilash. Rang munosabatlari. Detallar ustida ishlash. Naturani orqa fon bilan uyg'unlashtirish. Ishni umumlashtirtish va yakunlash. Amaliy mashg'ulotlar maxsus rassomlik jihozlari bilan jihozlangan auditoriyalarda har bir talabaga individual yondashgan va masterklass namoyishlaridan foydalangan holda o'tiladi. **III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar:** Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Badiiy asarlarning rang tuslarini o'rganish. 2. Atrof-muhitda uchraydigan barcha jismlarning konstruktiv chizmalarini ishlash. (Charmdan ishlangan sumka, oyoq kiyim, milliy taqinchoqlar) 3. Rangda qisqa muddatli etyudlar bajarish. 4. Rangda dekorativ uslubda natyurmort ishlash. 5. Grafik ashyolarda nabroskalar bajarish. 6. Taniqli usta rassomlar ijodini va texnikasini o'rganish maqsadida natyurmort ishlaridan ko'chirmalar ishlash. 7. Bosh kiyim inson bosh qismining qalamchizgilarini bajarish. 8. Drapirovka (charm, mo'yna va turli mato taxlamlari va fakturasi) chizmatasvirini ishlash. 9. Inson yuzini ranglavhalarda ishlash. 10.Turli yoshdagi inson portret qalamchizgilarini ishlash. 11. Turli yoshdagi inson portret ranglavhalarini ishlash. 12. Avtoportret ishlash. 13.Inson portretini dekorativ uslubda ishlash. 15. Odam gavda qismlarini o'rganish. (tors.) 16. Odam gavda qismlarini o'rganish. (qo'l.) 17. Odam gavda qismlarini o'rganish. (oyoq.) 18. Mashhur rassomlarning asarlaridan odam qomati tasviridan nusha ko'chirish. 19. Inson yarim qomatini turli holatlarda qalamchizgilarini ishlash. 20. Doimiy ravishda rassomlar ijodiy ko'rgazmalariga, davlat muzeylariga borish va usta rassomlar ijodi bilan tanishish. 21. Odam yarim qomatini qo'li bilan tasvirlash. (Milliy taqinchoq, aksessuarlar ishtirokida) (Grafik ashyolar: sangina, ko'mir, sepiya yordamida.) 22. Odam yarim qomatini qo'li bilan tasvirlash. (Milliy taqinchoq, aksessuarlar ishtirokida) turli texnikalarda ishlash.

	23. Qo‘lida charmdan ishlangan sumka ko‘targan inson qomatining bir oyoqqa tayangan holatdagi chizmatasviri. (Oyoq kiyim bilan tasvirlash) 24. Milliy libosda charm buyumlar ishtirokida odam yarim qomati rangatasviri. 25. Milliy libosda charm buyumlar ishtirokida odam yarim qomati rangatasviri. konstruksiyasini o‘rganish. 26. Yaltiroq charmdan tikilgan poyabzallarni o‘rganish. 27. Inson qomatining turli holatlardagi qalamchizgilarini ishlash. 28. Inson qomatini turli holatlarda ranglavhalarini ishlash. Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan ishlagan ishlari joriy hamda yakuniy ko‘riklarda namoyish qilishlari tavsiya etiladi va ishlar shu yerda baholanadi.
3.	**V. Ta’lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalari** **Talaba bilishi kerak:** «Chizmatasvir va rangtasvir» fanini o‘rganishdan maqsad bo‘lg‘usi ijodkor mutaxassislarini tasviriy san’atning realistik maktab an’analarini o‘rganish, tasvirlashda hozirgi zamon tasviriy san’atining yangi qirralarini egallash, yaratilayotgan badiiy asarlar ta’sirchanligini anglash va uning badiiyligini oshirish, iliq va sovuq ranglar mutanosibligi o‘zaro uyg‘unligini saqlagan holda, badiiy jihatdan yetuk asarlar yaratish mahoratini oshirib borish ko‘zda tutilgan. Fan bo‘yicha talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalariga quyidagi talablar qo‘yiladi. chizmatasvir va rangtasvir bilim asoslari, buyuk usta rassomlar ijodi to‘g‘risida ***tasavvurga ega bo‘lishi;*** - chizmatasvir va rangtasvirda qo‘llaniladigan turli uslublarni, tasvirlash qonuniyatlarini va badiiy asarlarni tahlil qila olishni ***bilishi va undan foydalana olishi;*** - talaba anatomiya, perspektiva, rangtasvir ashyolari texnologiyasi kabi yordamchi o‘quv fanlarini jiddiy o‘zlashtirish kabi ***ko‘nikmalariga ega bo‘lishi;*** - mavjud voqe'likni butun rangbarangligi va ko‘lami bilan idrok etish, uni badiiy timsollarda gavdalantirib bera olish ***malakalariga ega bo‘lishi kerak.***
4.	**VI.Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • Amaliy mashg‘ulotlari; • Kichik guruhlarda ishlash; • Individual ishlash; • Master klass metodlarini qo‘llash • Taqdimotlar qilish.

5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, nazariy jihatdan chuqur bilimga ega bo'lishligi; qo'yilgan masalada ijodiy yondoshib, uning mohiyatini tushinib mustaqil mushoxada yurita olish; uni yechish usullarini puxta bilishi va uni amaliyotga qo'llay olishi; Komponovka, konstruktiv qurish, perspektiva, hajm berish, soya-yorug'qonuniyatlari, nisbatlarni to'g'ri olish, umumlashtirish va yakuniy bosqichga to'g'ri olib kelishni bilishi shart. Joriy nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yakuniy ko'rgazmada ishlarini namoyish etish va o'z vaqtida topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. X.X. Kamilova, N.A.Isahojayeva, K.R.Fuzailova. Kostyum kreativ grafikasi. Toshkent . "Fan va texnologiya" nashriyoti. 2017. 2. N.A. Isahojayeva, A.F. Karimov, R.T. Axmedov. "Chizmatasvir va rangtasvir" TTYeSI bosmaxonasi. 2018 yil. 3. N. Isahojayeva – Rangtasvir. Kompozitsiya (Natyurmort) Nizomiy nomidagi TDPU bosmaxonasi 2014 y. 4. B.Boymetov Qalamtasvir "Ilm Ziyo" 2013 y. 5. Ермолаева Л.П. Основы дизайнерского искусства: декоративная живопись, графика, рисунок фигуры человека. Москва, 2001. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 6. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, "O'zbekiston ", 2017 yil, 488 bet. 7. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz . Toshkent, " O'zbekiston ", 2016 yil, 56 bet. 8.Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfatlarini ta'minlash –yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi.Toshkent," O'zbekiston "2017 yil,48 bet. 9.Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent, " O'zbekiston ", 2017 yil, 104 bet. 10. S. Abdurasilov, N.Tolipov. N.Oripova. Rangtasvir .–T.: "O'zbekiston" nashriyoti, 2006.-120 b. 11. B.B.Boymetov, M.S. Tolipov. Plastik anatomiya.–T.: Ilm Ziyo, 2005.-198 bet. 12. B.B. Boymetov. Chizmatasvir . – T.: Ilm Ziyo, 2005. -190 b. 13. S.Bulatov. Rangshunoslik. - T.: O'zbekiston, 2009.-160 b. **Axborot manbalari:** 14. http://www.ziyonet.uz

	15. http://title.uz/ 16. www. mrdi. uz. 17. www.sarafan.ru 18. www.ocinka.ru 19. www.textile-press.ru 20. www.vgik.info 21. www.pencil.nm.ru 22. www.msus.org. 23. www. artacademu.spd.ru
7.	Fanning o‘quv dasturi Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat institut Kengashining 2025 yil “27” 08 dagi “1”-sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas’ullar:** N.A.Isahojayeva - TTYeSI, «Moda va dizayn» kafedrasi katta o‘qituvchisi. N.R.Mamatova - TTYeSI, «Moda va dizayni» kafedrasi katta o‘qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** U.S. Raxmatullaeva -“Moda va dizayn” kafedrasi f.f.n. prof. R. T. Norchayev - K. Behzod nomidagi MRDI “Amaliy grafika va badiiy fotografiya” kafedrasi mudiri, dotsent.

Mazkur o‘quv dasturi dunyoning e’tirof etilgan xalqaro QS va THE reytinglarida nufuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta’lim tashkilotlarining ta’lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	OTMnomi	QS	THE	Havolalar	Sillabusdagi mavzu nomi	Chet el universiteti Sillabuslaridagi mavzular
1	Эдинбургский университет	39	30	Undergraduate | Edinburgh College of Art	Fanning maqsad va vazifalari	Our program will help you develop as an artist, as well as introduce you to many other creative, critical, and cultural opportunities in the diverse and developing sphere of contemporary fine art.
2	Университет Цинхуа	20	12	https://www.enad.tsinghua.edu.cn/Admissions/Undergraduate.htm	18-mavzu rejasida ishlatilgan mavzular	Studying knowledge and rules based on realistic form

3	Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова	94	95	Рисунок и живопись в Факультете искусств МГУ. бакалавриат 50.03.02: проходные баллы 2025	1-3-5-mavzu rejasida ishlatilgan mavzular	Рисунок: натюрморт Рисунок: теория предметной формы